

Horňák, Matej

Pravoslávna misia v Číne pod vedením metropolitu Innokentija (Figurovského) v rokoch 1897–1931

Sacra. 2021, vol. 19, iss. 1, pp. 36-50

ISSN 1214-5351 (print); ISSN 2336-4483 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144356>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Pravoslávna misia v Číne pod vedením metropolitu Innokentija (Figurovského) v rokoch 1897–1931¹

Missionary Activities of the Orthodox Church in China under the Metropolitan Innokenty (Figurovsky) between 1897 and 1931

Matej Hornák, Historický ústav, FF MU
e-mail: 472554@mail.muni.cz

Abstract

The following article addresses the activities of the Eastern Orthodox Church in China under Metropolitan Innokenty's (Figurovsky) leadership between 1897 to 1931 with particular focus on the years 1900 to 1917. The primary emphasis of the article is on two incidents and their influence on the development of Eastern Orthodoxy in China: the Boxer Rebellion in 1900 and the Great October Socialist Revolution in Russia in 1917. These two incidents have become the two most important dates marking the era of greatest success in the history of the Russian Orthodox Mission in Beijing. The study also examines the importance of Innokenty (Figurovsky), who was the primary deviser of missionary work of Orthodox Mission in China. One of the goals is to point towards the enormous influence of this man on the development of Orthodox teaching in China. The research methods primarily consist of criticism of historical sources, together with critical analysis of the secondary literature. Information extracted from primary sources is supplemented with a critical selection of data from secondary literature.

Keywords

Orthodox spiritual mission in Peking, Innokenty (Figurovsky), Boxer Rebellion, Great October Socialist Revolution, missionary work, China, Eastern Orthodox Church

Klíčové slová

pravoslávna duchovná misia v Pekingu, Innokentij (Figurovskij), Boxerské povstanie, Veľká októbrová revolúcia, misijná činnosť, Čína, Pravoslávna cirkev

Úvod

Ruská pravoslávna cirkev jednoznačne zanechala v Číne svoj odtlačok, i keď sa môže javiť minimálnym v porovnaní s ďaleko úspešnejšou katolíckou cirkvou.

¹ Článok je založený na autorovej bakalárskej práci obhájenej v roku 2020 na Masarykově univerzite v Brně.

Pravoslávna cirkev totižto platila veľkú daň za to, že prvých dvesto rokov jej existencie v Číne pôsobila výhradne ako diplomatická a vedecká delegácia. To sa odrazilo aj na počte jej veriach na začiatku dvadsiateho storočia. Počas prvých dvesto rokov pôsobenie pravoslávnej cirkvi sa všetko misijné úsilie upieralo na hrstku Albazincov.² Týmto spôsobom sa misionári vyhli sporom s čínskou vládou, keďže sa ich misijná činnosť sústredila len na nepatrnú zložku populácie hlavného mesta. Zároveň tak pravoslávni popri získaní dôvodu na pobyt v Číne a čas na poznávanie čínskej kultúry. Práve tu môžeme hľadať zárodok ruskej sinológie. Trvalo dve storočia, kým sa pravoslávna misia v Číne odhodlala šíriť pravoslávie aj medzi nealbazinským obyvateľstvom. K tejto zmene prišlo až v šesťdesiatych rokoch devätnásteho storočia po vyňatí misie z podriaďenia ministerstva zahraničných vecí.

V článku sa zameriam na misijnú činnosť a praktiky pravoslávnej cirkvi v Číne za pôsobenia metropolitu Innokentija v rokoch 1900 až 1917. Budeme sa, okrem iného, tiež zaujímať o príčiny, prečo misia nezažila taký úspech ako tie z iných krajín a denominácií, najmä protestantských cirkví pochádzajúcich z USA a krajín západnej Európy. Ďalším cieľom je zistiť, prečo sa misia odvrátila od misijnej činnosti a začala pôsobiť primárne medzi ruskými utečencami po roku 1917.

Pre porozumenie skúmanej tematiky je taktiež nutné v prvom rade porozumieť historickému pozadiu udalostí roku 1917. Počas neho sa udiala Veľká októbrová revolúcia v Rusku a spôsobila príchod množstva ruských utečencov, ktorí počtom niekoľkokrát prevyšovali čínskych veriach. Starostlivosť o ruských utečencov bola z hľadiska katechézy omnoho jednoduchšia, keďže ovládali ruský jazyk. Ďalšou príčinou nutného obrátenia pozornosti k ruským imigrantom je pretrhnutie vzťahov s ruskou vládou a následné zastavenie financovania misie.

Ako primárny zdroj informácií nám poslúžia mesačníky Pravoslávnej misie v Číne nazvané *Izvestija bratstva pravoslavnoj cerkvi v Kitae*, vydávanom v Harbine v rokoch 1904 až 1907 a jeho nástupca *Kitajskij blagovestnik*, vydávaný v Pekingu.

Článok nadväzuje na práce viacerých ruských a iných zahraničných akademikov a výskumníkov, ktorí sa touto témou dopodrobna zaoberali (Dacyšen, 2010, 2011; Pozdnjaev, 1998; Selivanovskij, 2013; Widmer, 1976),³ ako aj na práce, ktoré sa priamo nedotýkajú pravoslávia v Číne, ale iných foriem kresťanstva v Číne (Charbonnier, 2002). Významnými dielami pre historický kontext sú dve monografie od ruského sinológa V.G. Dacyšena (2010, 2011), v ktorých autor dopodrobna rozvádza udalosti, ktoré ovplyvňovali chod a smerovanie misie a tiež opisujú život a pôsobenie metropolitu Innokentija, „s ktorého menom je spojený počiatok reforiem“ (Dacyšen, 2010: 231).

V českej a slovenskej akademickej komunite niet obsérnejších prác zaoberajúcich sa práve históriou pravoslávia v Číne. Napriek tomu, že existuje viacero vedeckých publikácií, ktoré sa zaoberajú kresťanstvom v Číne, vždy sa jedná primárne o výskum zameraný na katolícke a protestantské denominácie. Veríme, že tento

² Potomstvo zmiešaných kozácko-čínskych vzťahov, podľa údajov z roku 2000 žije v Číne dovedna dvestopäťdesiat Albazincov, väčšinou v Pekingu a jeho okolí.

³ Keďže pôsobením pravoslávnej misie v Číne sa primárne zaoberajú ruskí bádatelia a pre západných výskumníkov je často ťažké získať informácie bez znalosti ruského jazyka a prístupu k prameňom, je pochopiteľné že skúmanie misijného pôsobenia tejto cirkvi je na západe obmedzené, a to až na pár výnimiek ako napríklad práca Erica Widmera (1976), ktorá skúma pôsobenie duchovnej misie v 18. storočí.

článok dokáže obohatiť ako sinológov a výskumníkov zaoberajúcich sa históriou kresťanstva v Číne či v Ázii, tak aj záujemcov o cirkevné dejiny, ktorí si budú chcieť rozšíriť poznatky o misijnej činnosti pravoslávnej cirkvi na Ďalekom Východe.

Počiatky pravoslávia v Číne

Počiatky pravoslávnej cirkvi v Číne siahajú do obdobia sedemnásteho storočia, presnejšie do roku 1685, kedy vojská dynastie Qing (1644–1911) obsadili ruskú kozácku pevnosť Albazin na rieke Amur na rusko-čínskom pohraničí (Selivanovskij, 2013: 7). Podľa slov jeromnícha Nikolaja (Adoratského) „štyridsaťpäť kozákov s niekoľkými ženami a deťmi súhlasili prejsť pod službu čínskeho cisára“ (Adoratskij, 1887: 331–332). V roku 1695 bol vydaný príkaz na založenie chrámu v Pekingu (Widmer, 1976: 29) a už v roku 1696 bol vysvätený prvý chrám na čínskom území jerejom Maximom Leontievom. Podľa príkazov metropolitu toboľského musel pravoslávny kňaz v Pekingu spomínať a modliť sa za čínskeho cisára pri slúžení bohoslužieb ako je v pravoslávnej cirkvi zvykom.⁴

Duchovná misia v Pekingu bola založená v roku 1715 príkazom cára Petra I. Veľkého (1672–1725). Povolenie na založenie prišlo od cisára Kangxiho (1661–1722) v roku 1712 pod podmienkou, že do Číny s misiou privedú aj lekára. Misia bola zriadená v diplomatickej štvrti cisárskeho mesta a jej prvým náčelníkom sa stal učiteľ Kyjevskej duchovnej akadémie archimandrita Hilarion (Ležavskij). Treba poznamenať, že misia mala aj politický dôvod. Pravoslávna misia si kládla za cieľ konkurovať katolíckej cirkvi, ktorá sa v tej dobe tešila najväčšiemu vplyvu, dokonca samotnej priazni cisára (Korostovec, 1893: 59). V osemnástom storočí sa v Číne vystriedalo osem misí s asi sto členmi (Dacyšen, 2010: 92).

Misie v devätnástom storočí

V novom storočí misiu viedol archimandrita Iakinf (Bičurin). Ten bol postavený do vedenia v roku 1806. Bol to práve archimandrita Iakinf, kto prikázal, aby sa všetci členovia misie naučili po čínsky. Jeho veľký záujem o sinológiu potvrdzuje aj jeho dielo, ktoré zahŕňa *Kitajskuju grammatiku* a čínsko-ruský slovník. Avšak Bičurin sa zapísal do dejín nielen ako známy sinológ, ale aj ako chladný misionár, ktorý neprejavoval záujem o evanjelizačnú činnosť. To potvrdzuje jeho kritický komentár na účet katolíckych misionárov: „(katolíci) boli príliš zaneprázdnení kazateľskými záležitosťami a mali málo času na to, aby sa zapojili do skúmania tohto štátu ako celku. Niektorí chceli vyzdvihnúť svätosť kresťanskej viery pred pohanstvom, so zámerom reprezentovať Čínu zo zlej strany, niekedy až s preháňaním. Iní hľadali v čínskych povestiach spojitosť s dávnymi udalosťami biblickej histórie, ktoré nemali nič spoločné s Východnou Áziou“ (Chochlov, 2004: 32). Ku koncu pôsobenia postihla Bičurina clivosť za domovom a tá spôsobila jeho neschopnosť sústrediť sa na prácu. Vďaka tomu poklesla morálka a členovia misie prepadli alkoholizmu. Za toto a ďalšie prehrešky boli súdení cirkevným tribunálom a uvrhnutí do kláštorov činiť pokánie. Bičurin a členovia jeho misie boli poslaní do vyhnanstva (Korostovec, 1893: 67–70).

⁴ Súčasťou pravoslávnej liturgie je aj modlitba za predstaveného krajiny, v tomto prípade čínskeho cisára.

V roku 1821 sa vedenia misie ujal archimandrita Peter, rodným menom Pavel Kamenskij. Peter pôsobil v Číne ešte pred jeho zvoľením za vedúceho misie. Bol súčasťou ôsmej misie archimandritu Sofronija (1794–1807), a preto mal veľa skúseností s Čínou a tamojšou kultúrou. V čase ôsmej misie sa objavila nutnosť misiu reformovať. Ako vhodný kandidát sa ukázal spomínaný archimandrita, v tej dobe ešte laik. Napriek jeho prvotnému odmietnutiu tejto úlohy, prijal v roku 1819 z neznámych príčin podstrihnutie na mnícha a neskôr aj na archimandritu⁵ (Dacyšen, 2017: 17–18). Po príchode do Pekingu nariadil, aby sa misionári obliekali ako miestni, strihali si vlasy a brady.⁶ Povolil krstanie poliatím hlavy, keďže Číňania neboli ochotní sa vyzliecť a vojsť do vody. Tiež upravil pôstne pravidlá pre miestnych. Z dôvodu nehostinného prostredia im bolo povolené jesť živočíšne produkty v období pôstov s výnimkou Veľkého pôstu⁷ (Dacyšen, 2017: 26–27). Tu sa prvýkrát ukazujú snahy o akulturáciu cirkevných zvykov do čínskeho prostredia.⁸

Do konca 19. storočia sa v Číne vystriedalo ešte šesť misií. Ich hlavnou úlohou bolo nielen získavať nových veriacich, ale aj reprezentovať štátne záujmy Ruska. Misijná činnosť musela preto ísť väčšinou na vedľajšiu koľaj a ustúpiť ekonomickým a politickým záujmom vlasti. V čase šestnástej misie (1878–1884) archimandritu Flaviána bol vysvätený za kňaza prvý muž z radov čínskych veriacich otec Mitrofan. Je možné skonštatovať, že ruská duchovná misia po takmer dvesto rokoch svojho účinkovania v Číne zlyhala vo svojej úlohe priviesť Číňanov do lona pravoslávnej cirkvi. Namiesto toho rezignovala a radšej sa venovala vedeckému skúmaniu a starostlivosti o malú, nepočetnú komunitu veriacich v Pekingu.

Život Innokentija Figuovského a boxerské povstanie

Muž, ktorý sa stal pôvodcom veľkým zmien vo fungovaní Pekinskej misie, vladyka Innokentij sa narodil 22. februára 1863 do rodiny kňaza ako Ivan Apollonovič Figuovskij. Mladému Ivanovi sa dostalo vzdelania v cirkevnom učilišti. Po jeho dokončení vstúpil v roku 1878 do duchovného semináru v Tomsku. O päť rokov neskôr sa oženil s dcérou kňaza Annou Petrovnou. V roku 1884 bol vysvätený do kňazského stavu. V roku 1885 prišiel o syna a manželku (Dacyšen, 2011: 32–45). Následne sa vydal študovať do Petrohradu na cirkevnú akadémiu. V rokoch 1888–1892 absolvoval Petrohradskú duchovnú akadémiu. Medzitým v roku 1890 prijal mníšsky podstrih⁹ s menom Innokentij. Roku 1894 bol pozdvihnutý do stavu archimandritu a cárskym príkazom bol zvolený za hlavu osemnástej duchovnej misie v Pekingu (Dacyšen, 2010: 233).

Ihneď po príchode do Pekingu sa ukázali prvé úspechy misijného pôsobenia vladyku Innokentija, ktorý prevzal zodpovednosť za finančný kapitál misie

⁵ Podstrihnutiu na archimandritu predchádza chirotonia (vysvätenie, kladenie rúk) na jerodiakona a jeromnícha.

⁶ V pravoslávnej cirkvi si mníši nestrihajú vlasy a neholia brady.

⁷ V pravoslávnej cirkvi sa počas obdobia pôstu veriaci stránia všetkých živočíšnych produktov. Výnimku tvoria všetky morské živočíchy okrem rýb.

⁸ To znamená, že viera, ktorú misionári kázali, preberá vlastnosti a špecifiká novej kultúry, v ktorej prebieha misijná činnosť. „Princíp praxe Východnej Cirkvi bol vždy ten, že jednotlivé národy prijímali kresťanstvo vo svojom rodnom jazyku.“ (Šak, 2009: 47).

⁹ V pravoslávnej cirkvi je zákaz ženit sa znova pre ovdovelých alebo rozvedených kňazov, z toho dôvodu mnohí vstupujú do monastierov a prijímajú mníšsky postrih.

a neváhal zohnať pozemky pre budúcu misiu. Toto obdobie bolo tiež veľmi priaznivé pre čínsko–ruské vzťahy; mnoho ruských inžinierov a technikov odišlo pracovať do Číny, oživil sa záujem o čínsku kultúru. Žiaľ, táto priateľská atmosféra čoskoro zanikla.

V roku 1897 nebol v misii nikto pokrstený, no už o rok neskôr prijalo krst päťdesiat Číňanov (Dacyšen, 2011: 118). Misia mala asi päťsto veriacich. Veriaci pochádzali zväčša z radov Albazincov, niekoľkých Mandžuoov, Mongolov a Hanov. Podľa záznamov z konca roku 1898 sa v zostave misii nachádzali jeden archimandrita, dvaja jerodiakoni, jeden ženatý kňaz a jeden ženatý diakon. Misia mala k dispozícii päť chrámov. Počet veriacich v duchovnej správe misii bol takýto:

1. ruských veriacich bolo približne stodvadsať (tridsať v Pekingu, päťdesiat v Hankou a štyridsať v Kalgane).
2. pravoslávnych Albazincov v Pekingu bolo stoštyridsaťjeden (sedemdesiatttri mužov a šesťdesiatosem žien).
3. pravoslávnych Mandžuoov bolo v Pekingu stotrinásť (šesťdesiatjeden mužov a päťdesiatdva žien).
4. pravoslávnych Mongolov v Pekingu bolo šesťdesiatosem (tridsaťsedem mužov a tridsaťjeden žien).
5. pravoslávnych Hanov v Pekingu bolo štyridsaťsedem (dvadsaťdva mužov a dvadsaťpäť žien).
6. v osade Dongding'an bolo tridsaťjeden pravoslávnych kresťanov. (Dacyšen, 2010: 241)

Archimandrita Innokentij zotrval v čele misie aj v časoch boxerského povstania roku 1900.¹⁰ Toto povstanie zasiahlo cirkev najtragickejšie spomedzi všetkých zahraničných misijných spoločností. Počas povstania zahynulo dvestodvadsaťdva neskoršie kanonizovaných, veriacich z celkového počtu štyristopäťdesiat žijúcich v Pekingu a okolí. Pozemky misie boli spálené dňa 31. 5. Následne povstalci začali podpaľovať aj domy veriacich. Tiež boli zničené všetky chrámy v okolí Pekingu. Najhorší deň prišiel 10. 6., kedy bolo povraždených viac ako 90 pravoslávnych kresťanov, ukrývajúcich sa pred zúrivým davom v dome čínskeho kňaza (Dacyšen, 2010: 250–251). V článku z roku 1914 v *Kitajskom blagovestniku* (č. 9: 13–14) je táto udalosť popísaná takto:

V tom čase asi osemdesiat pravoslávnych kresťanov, bez domova a v nebezpečenstve sa zhromaždilo v dome otca Mitrofana a trávilo tieto dni pospolu. V noci 10. júna prišli boxeri a podpálili dom. Niektorým, čo boli

¹⁰ Boxerské povstanie (1899–1901) získalo svoje pomenovanie podľa bojových techník, ktoré jeho stúpenci praktikovali. Boxeri sa pokúšali dostať do tranzu, v ktorom ako verili, ich posadli duchovia a stávali sa tak nesmrteľnými. Cieľom povstania bolo vyhnáť cudzincov a obnoviť zašlú slávu dynastie Qing. Boxeri, ktorí boli väčšinou chudobní roľníci, dúfali, že odstránenie cudzineckého vplyvu pomôže zmeniť ťažkú situáciu, v ktorej sa ocitli. V posledných rokoch devätnásteho storočia nastali silné povodne v povodí Žltej rieky (黄河, *Huáng hé*), po ktorých nasledovalo dlhé obdobie sucha, ktoré privedlo obyvateľstvo tejto oblasti do bezvýhodiskovej situácie (Fairbank, 1998: 389) Boxerské povstanie nakoniec potlačili vojská aliancie ôsmych krajín po niekoľkotýždňovom obliehaní Pekingu a vinníci boli potrestaní. (Fairbank, 1998: 391).

vnútri, sa podarilo ujsť cez studňu, ostatní zostali v horiacom dome. Elena (manželka Innokentija Fanga, kandidáta na kňazstvo) a jej dcéry boli dnu. Po pár minútach jedna z dcér vybehla von z domu. Jej vlasy boli spálené a telo popálené. Prešťastný si ju všimol jej otec, vzal ju za ruku a odviedol preč od horiaceho domu. Na ďalší deň sa nemali kam uchýliť. Túlili sa po zničenej misii. Bola tam studňa s kaplnkou, pri ktorej sa konali bohoslužby na posvätenie vody. Po zničení studni tam bola jama, do ktorej sa skryli. Boli s nimi aj ďalší kresťania. Nanešťastie sa boxeri dozvedeli o týchto chudákoch a v tej jame ich ukameňovali. Tieto udalosti boli vyrozprávané očitým svedkom, mladším synom Innokentija Fanga, jerodiakonom Innokentijom.

Vidíme, že malá cirkev si v období boxerského povstania veľa vytrpela. Navyše stratila jediného kňaza čínskeho pôvodu (otca Mitrofana) a dvoch kandidátov na kňazstvo (Innokentija Fanga a Pavla Wanga). Táto situácia bola pre cirkev nelahká, keďže prišla o polovicu svojich veriacich a tiež o svoje čínske duchovenstvo. Strata domáceho, čínskeho duchovenstva bola ťažko nahraditeľná. Veriaci sa teda museli spoliehať iba na ruských mníchov.

V tejto situácii sa objavili hlasy volajúce po tom definitívne opustiť misijné pôsobenie v Číne a nechať čínskych veriacych napospas osudu. Objavil sa aj ďalší návrh z ruskej strany a to presunúť misiu do Port Arthura (časť mesta Dalian v provincii Liaoning). V roku 1902 bol archimandrita povolaný do Ruska a podarilo sa mu presvedčiť petrohradského metropolitu Antonija, aby podporil misiu. Následne bol Innokentij vysvätený na biskupa a stal sa tak prvým biskupom pravoslávnej cirkvi v Číne. Spolu s ním prišlo do Číny viacero duchovných a pomocníkov a misia sa tak rozrástla až na tridsaťštyri členov. Dacyšen tvrdí, že úlohou misionárov nebolo len šírenie pravoslávnej viery, ale aj vytvorenie protiváhy proti západným misionárom, ktorí boli ich súpermi v získavaní duší. Protestantští misionári¹¹ vnímali pravoslávie ako tretieho veľkého súpera spolu s materialistickým agnosticizmom a katolicizmom (Dacyšen, 2010: 264). Západné mocnosti využívali misionárov na získavanie vplyvu medzi miestnymi. Rusko v tomto boji nemohlo zostať nečinné.

Ďalší významný krok, ktorý pravoslávna cirkev učinila bolo vyhlásenie umučených pravoslávnych Číňanov za svätých. Najväčšiu zásluhu mal na tom práve vladyka Innokentij, ktorý roku 1901 počas návštevy Ruska požiadal svätú synodu o kanonizáciu dvestodvadsaťdva Číňanov. Cársky ukaz¹² (указ) z 22. 4. 1902 potvrdil uznanie týchto mučeníkov za svätých a pridal ich mená do liturgického kalendára Ruskej pravoslávnej cirkvi. Bolo to práve boxerské povstanie, kedy boli položené základy novej čínskej pravoslávnej cirkvi, ktorá mala byť postavená na krvi umučených čínskych kresťanov. Kult čínskych svätých a štátna podpora,¹³ ktorá videla v misijnej činnosti možnosť získania vplyvu medzi čínskym ľudom a spôsob boja proti západným mocnostiam, vytvorili ideálne podmienky pre uskutočňovanie pravoslávnej misie medzi čínskym ľudom.

¹¹ Napríklad nemecký misionár Immanuel Gottlieb Genähr (1856–1937) a waleský baptistický misionár Timothy Richard (1845–1919).

¹² Preklad autora: nariadenie.

¹³ Štátna podpora pre misiu bola veľmi nestála.

Veľmi zaujímavou skutočnosťou však zostáva publikácia zoznamu v júlovom vydaní *Izvestij bratstva pravoslavnoj cirkvi v Kitae* roku 1904, v ktorom sa udáva celkový počet dvesto dvadsiatich dvoch pobitých kresťanov (*Izvestija*, 1904, č. 6–7: 3–11). Faktom však je, že tento článok bol zverejnený v ruských novinách po rusky a pre ruských čitateľov. Nemáme dôkaz, že by tento článok, glorifikujúci čínskych mučeníkov nebol zverejnený aj v čínskom jazyku, no zároveň by nebolo prekvapujúce, ak by sa tak nestalo. Napriek tomu, že misia mala po prvýkrát hmatateľný dôkaz v podobe dvestodvadsaťdva mučeníkov čínskosti pravoslavia, veľká časť jej misijnej činnosti stále prebiehala v ruskom jazyku. Z tohto hľadiska sa nám to môže zdať zvlášťne a čiastočne to vysvetľuje skutočnosť, prečo získavala pravoslávna misia tak málo veriacich z radov Číňanov. Uvedenie tohto článku v novinách môžeme sotva považovať za text s misijným potenciálom. Ak bolo jeho zámerom získať nových veriacich, bol odsúdený na neúspech. Stačí si predstaviť množstvo Číňanov, ktorí mali prístup k ruským periodikám a zároveň ovládali dostatočne ruský jazyk (nepočítajúc pravoslávnych Číňanov), aby mu boli schopní porozumieť. Jediné, čo takýto text dosiahol, bolo, že utvrdil už dávno pravoslávnych Rusov žijúcich v Číne správnosť ich viery.

Pravoslávne misijné pôsobenie medzi Boxerským povstaním a Októbrovou revolúciou

Obdobie medzi Boxerským povstaním a Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou v Rusku (1917) je často označované za „zlaté desaťročie“ pravoslávnej misie. Prvé misionárske stanovisko bolo založené už v novembri 1902 vo Fenkou, kde asi tristo miestnych dvakrát (v rokoch 1898 a 1901) žiadalo o prijatie pravoslavia. V roku 1903 v tejto oblasti v meste Yuanjiakou začal s vyučovaním náboženstva diakon Sergej Chan a tiež tu zriadil časovňu.¹⁴ Každý misionár sa pred začiatkom svojho pôsobenia musel oboznámiť s čínštinou v jej hovorovej forme. Problémom však bolo, že vidiečania nemohli navštevovať misionárov. Preto museli misionári chodiť za dedičanmi, oboznamovať ich s vierou a potom ich po niekoľkých mesiacoch krstiť. To len prispievalo k zvýšeným výdajom misie (Dacyšen, 2010: 269).

Na začiatku dvadsiateho storočia začala pravoslávna misia pôsobiť tiež v provincii Xinjiang a v Mandžusku. V roku 1903 boli založené chrámy v Ťürümqi a v Kuldži. Územie Mandžuska pôvodne nepatrilo pod správu pekínskej misie. No na žiadosť vladyku Innokentija bolo cárskym nariadením z mája 1903 podriadené Peking. Prvý chrám bol posvätený v Harbine v máji 1899 (Dacyšen, 2010: 270–271).

Čo sa týka misijnej činnosti pravoslávnej cirkvi v Číne, čoskoro sa o jej úspechu začali zmieňovať aj zahraniční misionári. V októbrovom čísle *Izvestij bratstva pravoslavnoj cirkvi v Kitae* z roku 1904 je uverejnený dvojazyčný článok v angličtine a v ruskom preklade, v ktorom protestantskí misionári spomínajú úspech misie v Yongpingfu¹⁵ (dnešné mesto Qinhuangdao) v provincii Hebei:

¹⁴ Miesto, kde sa slúži iba bohoslužba časov (pravidelná denná bohoslužba, ktorá sa slúži v jednotlivých hodinách dňa bez slávenia Eucharistie), z dôvodu neprítomnosti kňaza.

¹⁵ Táto misia vznikla v roku 1904. Najprv ju navštevoval jeromních Simon s čínskym diakonom Michailom Tan. Neskôr tu bol ustanovený za kňaza jeromních Palladij spolu s diakonom Michailom Tan, ktorý v roku 1907 prijal kňazskú vysviacku (Časovník, 1916: 205).

Naše staré mesto sa evidentne chystá obnoviť svoju zašlú slávu. Naposledy sa stalo svedkom kúpy značne veľkého pozemku ruskými kňazmi z Peitaiho, ktorých zámerom je usadiť tu kňaza a zorganizovať tu misiu pod dohľadom gréckej cirkvi¹⁶ [...] Avšak už teraz je zapísaných vyše stoštyridsať mien, ktoré sa chcú zapojiť do ich misie. Toto je úspech, ktorý protestantské misie nezažívajú tak rapídne a my dychtivo očakávame, ako sa bude situácia vyvíjať. (*Izvestija*, 1904, č. 12–13: 4–5)

Z formulácie vidíme, že misia zažila vo svojich začiatkoch veľký úspech a upútala pozornosť zahraničných pozorovateľov. Možnože bol tento článok zverejnený len z dôvodu pozdvihnutia morálky ruských čitateľov o celkovom úspechu misie. Môže sa jednať teda iba o ojedinelý prípad chvály zo strany zahraničných misionárov a nie často opakovanú skutočnosť. Tomu nasvedčuje aj absencia ďalších novinových článkov podobného typu.

Misia v Yongpingfu však určite zažívala čiastočné úspechy aspoň na začiatku jej pôsobenia. Jeronních Palladij, ktorý v nej pôsobil v korešpondencii s vladykom Innokentijom zo 4. 9. 1904 uverejnenej v *Izvestijach* takto spomína:

Včera prišiel Číňan Nanfuyun z mesta Zengzhanyin, splnomocnený Číňanmi žiadať o katechizátora. Rozmýšľam, že k nim pôjdem sám alebo pošlem Michaila. Dnes ráno sa tu zjavili dvaja Číňania (katolíci) a cez Michaila odkázali, že si želajú prejsť na pravoslávie. K ich prosbe som pristúpil s podozrením, pretože poznáme nedobré zvyky katolíkov vo vzťahu k pravoslávny a myslel som si, že ich poslali katolíci s nejakým nekalým úmyslom. Ukázalo sa nasledovné: na pozemku katolíckej misie je roľa, na ktorej sú zasadené zemiaky. Jeden Číňan, ktorý bol hladný, vybral jeden zo zeme a začal ho surový jesť. O tomto sa dopočul (katolícky) biskup, ktorý prikázal zavrieť vinníka do jamy. Číňan, poznajúc vážnosť rozsudku, prosil so slzami biskupa o odpustenie. Biskup mu nakázal, aby sa dal pokrstiť. Číňan nakoniec súhlasil a misionár vykonal krst. Táto udalosť vytvorila nedobry dojem na čínskych kresťanov a dvaja z nich sa rozhodli odvrhnúť katolicizmus. (*Izvestija*, 1904, č. 14: 12)

Na príklade týchto dvoch čínskych katolíkov môžeme pozorovať, že pravoslávie sa reálne stalo „tretou možnosťou“ popri katolicizme a protestantizme. Pravoslávna misia nezískavala nových veriacich len z radov nekresťanov, ale aj prestupom z iných konfesií. V tomto prípade vidíme, že konanie katolíckeho biskupa negatívne ovplyvnilo zmýšľanie jeho čínskych veriacich a tí sa rozhodli hľadať duchovnú útechu inde.¹⁷ U mnohých znechutených katolíkov tak liturgická tradícia pravoslávia zvíťazila nad individualistickým protestantizmom a stala sa ich novým domovom. Pravoslávie ponúkalo novú alternatívu už popri etablovaných protestantských a katolíckych cirkvách. Zároveň kvôli jeho relatívnej novosti na misijnej scéne si nestihlo vytvoriť negatívny obraz u čínskeho obyvateľstva. Hoci bolo pravoslávie silne vnímané ako ruské náboženstvo a často bolo teda spájané

¹⁶ V texte sa spomína „Greek Church“, časté označenie pravoslávnej cirkvi západnými kresťanmi.

¹⁷ Tu je však otázne, či príbeh nebol umelo vytvorený alebo zveličený za účelom negatívneho vykreslenia katolíkov. Predsa len neexistuje veľké množstvo zmienok o prestupe čínskych katolíkov na pravoslávie.

s Ruskom, nepôsobila táto spojitosť negatívne na misijnú činnosť. Ak si situáciu porovnáme s katolíckou cirkvou alebo protestantskými cirkvami, pravoslávna cirkev mala obrovskú výhodu. Katolíci a protestantské cirkvi boli spájané so západnými mocnosťami,¹⁸ ktoré boli počas väčšiny devätnásteho storočia nepriateľmi Číny a spôsobili jej veľkú potupu, teda to, čo Číňania nazývajú „storočie poníženia“.

Naopak Rusko počas väčšiny devätnásteho storočia pestovalo s Čínou pozitívne vzťahy,¹⁹ na ktorých zohrala nemalú úlohu práve pekinská pravoslávna misia. Pravdaže, nemôžeme brať do úvahy, že by nevzdelaní čínski roľníci tušili o význame pravoslávnej misie v čínsko-ruských vzťahoch. No napriek tomu to určite malo vplyv aspoň na prístup čínskeho vládneho aparátu voči pravoslávnej cirkvi, ktorý teda nepodnecoval zbytočnú nenávisť voči ruským misionárom. Zároveň zanedbateľné množstvo ruských misionárov, v porovnaní s katolíckymi či protestantskými, pôsobilo bez povšimnutia väčšiny čínskych roľníkov. Týmto sa vyhlili negatívnym rečiam a klebetám, ktorým museli čeliť napríklad katolíci.

Dobré vzťahy Ruska a Číny sa však naopak neskôr stali novou prekážkou pravoslávnej misie. Štátny aparát si uvedomil, že činnosť misionárov v strednej a južnej Číne môže viesť k neblahým následkom a ochladnutiu vzájomných vzťahov, ktoré si Číňania veľmi vážili, pretože Rusko nikdy nevedlo misionársku činnosť v takejto miere. Minister financií následne písal synode ruských biskupov, aby oznámili Innokentijovi, že je neželateľné a priamo v rozpore s tradičnou ruskou zahraničnou politikou voči Číne, šíriť pravoslávie v Číne. Vladykovi bolo oznámené, aby svoju pozornosť upriamili na Mandžusko, kde sa nachádzala väčšina čínskych a ruských veriacich (Dacyšen, 2010: 274). Na konflikty však nebol čas, keďže vypukla Rusko-japonská vojna (1904–1905). Misia na túto udalosť odpovedala založením Bratstva pravoslávnej cirkvi v Číne, ktoré začalo vydávaním už spomínaných *Izvestij bratstva pravoslavnoj cerkvi v Kitae* v marci 1904 v Harbine, a ktorých úlohou bolo tiež „starat sa o ranených vojakov a ich rodiny“ (*Izvestija*, 1904, č. 1: 8).

Riaditeľstvo Čínskej východnej dráhy²⁰ však neprijalo s nadšením pôsobenie misie v Mandžusku. Ohradzovalo sa proti nej a obávalo sa, že môže prispieť k nahlodaniu vzťahov ako s čínskymi úradmi, tak aj s ich európskymi partnermi. Zo strachu z ohrozenia ich obchodných záujmov požiadali o prevedenie chrámov nachádzajúcich sa na trati pod vladivostockého biskupa. Po tomto zostali pekínskej misii v Mandžusku iba chrámy nachádzajúce sa na území, ktoré získalo Japonsko počas vojny. Vďaka tomu mohla misia venovať viac času misionárskej činnosti medzi čínskym obyvateľstvom. Avšak tu sa ukázal aj význam mandžuských farností pre pekínsku misiu. Veľká časť príjmov misie pochádzala práve z chrámov nachádzajúcich sa na Čínskej východnej dráhe. Tieto chrámy, vďaka svojej polohe na obchodnej trase, disponovali väčším bohatstvom a predstavovali tak dôležitú súčasť čínskej misie. Podriadenie celej Čínskej východnej dráhy pod správu inej eparchie sa teda ukázalo zdrvivým pre pekínsku misiu. (Dacyšen, 2010: 279).

V roku 1907 bolo v Pekingu pokrstených deväťdesiatšesť ľudí a tamojšia náboženská obec sa rozrástla na osemstoti veriacich. V Ťürmqi a v Mongolsku

¹⁸ V prípade katolíkov s Francúzskom, v prípade protestantov s Veľkou Britániou, USA a Nemeckom.

¹⁹ Existovali aj krátkodobé narušenia vzťahov, napr. spor o územie Ili v provincii Xinjiang.

²⁰ Železničná trať postavená Rusmi, ktorá spájala Vladivostok s Port Arthurom.

prebiehala konštrukcia nových chrámov, v Hankou sa pravidelne konali bohoslužby a cirkevné obce existovali aj v Yuanjiakou, Fenkou, Kaifeng-fu a v Canchaningu. V Yongpingfu počítala začiatkom toho roku mala cirkevná obec šesťsto pravoslávnych veriacich, ktorých duchovným otcom bol Michail Tan (*Kitajskij blagovestnik*, 1908, č. 9–10: 2). V Dongding'ane bol 26. 8. opätovne založený chrám, ktorého kňazom sa stal Michail Min. Vidíme, že krátkych sedem rokov po boxerskom povstaní mala pravoslávna misia v Číne opäť čínskych kňazov. Výstavba nových chrámov však nebola jednoduchá. Ruskí misionári sa mnohokrát museli boriť s neochotou čínskych úradov vystaviť povolenie na stavbu alebo kúpu pozemku.

Okrem zakladania nových chrámov sa misia venovala aj prekladateľskej činnosti. V roku 1910 sa podarilo dokončiť nový preklad štyroch Evanjelíí aj s komentármi (Dacyšen, 2010: 287). Tieto preklady bolo nutné spraviť opätovne, keďže predchádzajúce misie väčšinou prekladali do literárneho jazyka *wenyan* (文言) a vyhýbali sa hovorovému *baihua* (白话), alebo naopak, prekladali až do príliš hovorového jazyka. Neexistovala teda jednotná forma prekladov. Dialo sa to kvôli odlišnostiam v názoroch na čínsky literárny jazyk. Niektorí misionári, berúc do úvahy viac ako tisícročnú tradíciu používania klasickej čínštiny, sa rozhodli pre používanie tohto literárneho jazyka. Iní, uvedomujúc si jej nezrozumiteľnosť pre obyčajného nevzdelaného Číňana, sa radšej rozhodli pre hovorový jazyk, ktorý sa nevyrovnal literárnym kvalitám klasickej čínštiny, no zato bol ďaleko zrozumiteľnejší. Napriek existencii mnohých iných existujúcich prekladov Biblie do čínskeho jazyka, ktoré v tej dobe jestvovali, museli pravoslávni misionári vytvoriť svoje vlastné preklady, ktoré by správne reflektovali ich teológiu a jej dogmy. Preto je nutné tiež vnímať preklad aj ako formu šírenia špecifickej teológie. Ak by pravoslávna cirkev v Číne používala preklady zhotovené katolíckymi či protestantskými misionármi v devätnástom storočí, mohla by tým nepriamo podporovať šírenie práve takých učení, ktoré sú v rozpore s pravoslávnu teológiou.

Obdobie Xinhaiskej revolúcie (1911–1912) prežila misia bez ujmy. Činitelia revolúcie prisľúbili, že všetky slobody a práva, ktorým sa zahraniční misionári tešili, im nebudú odňaté. Vladyka Innokentij dokonca slúžil víťaznú bohoslužbu pri príležitosti otvorenia parlamentu novovzniknutej republiky. V porevolučnom období bolo však postavenie pravoslávnych v Číne čiastočne ohrozené. Snahy Mongolska o získanie nezávislosti získali podporu Ruska, čo sa však negatívne odrazilo na čínsko-ruských vzťahoch a zhoršilo celkové postavenie pravoslávnej misie v Číne. K ukážke slúži krátka ukážka z *Kitajského blagovestniku* z roku 1913:

Nanešťastie, nedávne politické komplikácie medzi Ruskom a Čínou kvôli Mongolsku postavili našu misiu do ťažkej situácie. Nie iba úradníci, ale i bežní ľudia sa nedôverčivo postavili k našej činnosti a obzvlášť nepriateľsky voči pravoslávny Číňanom. Kvôli tomu nechce v posledných dobách nikto prijať pravoslávie okrem Mandžuov. (Dacyšen, 2010: 293)

Počas tohto obdobia sa misia dlhodobo stretávala s negatívnym postojom ruského diplomatického aparátu v Číne. Ten považoval misionársku činnosť za hrozbu pre vzájomné rusko-čínske vzťahy. Je teda vidno, že napriek tomu, že sa misia netešila

prílišnej podpore ruskej diplomacie, bola s ňou spájaná a vnímaná ako predĺžená ruka ruských politických záujmov a vyslúžila si tak nevráživosť čínskej verejnosti.

Misia bola do istej miery závislá na tzv. *podvoriach*,²¹ ktoré sa nachádzali v Rusku a Mandžusku, najmä na tých, ktoré sa nachádzali v Moskve, Petrohrade, Harbine, Daliane a na stanici Mandžuria. Vďaka nim bola misia schopná nadobudnúť veľa milodarov a mohla tak fungovať. V žiadnom prípade však nemôžeme považovať tieto podvoria za akúsi formu šírenia pravoslavia medzi Číňanmi žijúcimi v Rusku alebo miesta, kde sa špecificky mohli schádzať pravoslávni Číňania. V podvoriach nebolo jediného čínskeho kňaza, všetko kňazstvo bolo ruské a bohoslužby sa slúžili po cirkevnoslovansky. K Moskovskému podvoriu, ktoré bolo otvorené v roku 1913 a jeho správcom bol navrátiliec z Číny archimandrita Avraamij (Časovníkov), bolo naplánované pristávať seminár pre budúcich čínskych kňazov.

Vypuknutie prvej svetovej vojny v Európe však znamenalo pre misiu začiatok úpadku. Jej majetok v hodnote milión zlatých rubľov bol zabavený a použitý na vojnové účely a členovia misie sami darovali päť percent svojich zárobkov na pomoc raneným (Dacyšen, 2011: 299).

Hoci v období medzi rokmi 1907–1917 dosiahla misia svoj najväčší rozmach, vojnové roky a následný bolševický prevrat v Rusku definitívne ukončili jej žiarivé obdobie. Tesne pred revolúciou misia dosiahla svoj vrchol. Misia vo svojej správe za rok 1916 evidovala devätnásť chrámov, tri časovne, kňazský seminár, dvadsaťjeden škôl a dokopy šesťtisíc dvestopäťdesiatpäť veriacich (*Kitajskij Blagovestnik*, 1917, č. 1–2: 1–2). Na prvý pohľad sa nám tieto čísla môžu zdať zanedbateľné v porovnaní s katolíckou cirkvou, ktorá mala v roku 1924 dokopy tritisíc päťdesiatdeväť zahraničných misionárov a tisíc stoosemdesiatštyri čínskych kňazov (Charbonnier, 2007: 397), no treba si uvedomiť, že pravoslávna cirkev v Číne účinkovala takpovediac „na svoje náklady“. Podpora zo strany štátu bola v zásade nulová. Misia teda dosiahla tieto „úspechy“ len vďaka snahe svojho biskupa, bez ktorého by sa misia istotne nezotavila zo zdrvivujúceho boxerského povstania. Napriek všetkej nepriazni zo strany štátu a aj nedôvery čínskeho publika, dokázala misia prosperovať, získať nových veriacich a rozšíriť rady svojich kňazov a mníchov.

Októbrová revolúcia v Rusku a pekinská misia v dvadsiatych rokoch 20. storočia

Októbrová revolúcia v Rusku nastala dôsledkom dlhodobej nestability vlády a nespokojnosti ľudí. Nadväzovala na predchádzajúcu Februárovú revolúciu (23. 2. až 3. 3. 1917)²² ktorej sa úspešne podarilo prinútiť abdikovať cára Mikuláša II. a následne sa vlády nad Ruskom ujala dočasná vláda. V letných mesiacoch roku 1917 sa Ruskom strhla vlna protestov. Októbrová revolúcia sa začala v skorých ranných hodinách dňa 25. 10. (7. 11.).²³ Dočasná vláda bola prakticky neschopná zabrániť bolševikom obsadiť kľúčové vládne budovy, a tak prebehol štátny prevrat, ktorý na rozdiel od Februárovej revolúcie mal celkom pokojný priebeh (Westwell, 2009: 188–189).

²¹ T.j. chrámov, ktoré reprezentatívne slúžia na báze veľvyslanectiev.

²² Juliánsky kalendár, ktorý je o trinásť dní pozadu oproti gregoriánskemu.

²³ Tiež juliánsky kalendár.

V ostatných častiach krajiny však mnohí neboli spokojní so zmenou vlády a krajina sa následne rozdelila na dve frakcie: bolševikov a bielogvardejcov, odporcov nového režimu. Definitívne víťazstvo bolševikov spečatilo osud bielogvardejcov a iných odporcov nového štátneho zriadenia. Veľká časť tejto populácie sa preto rozhodla o únik z Ruska. Cieľovými destináciami neboli len krajiny na západe ako Československo, Juhoslavia či Francúzsko, ale dokonca aj Čína, kde už dávno existovala početná ruská komunita, najmä na severe v Mandžusku.

S rokom 1917 nastali taktiež problémy pre misiu v Číne a to vo forme inflácie, skonfiškovania majetku ruskou vládou a zastavením toku peňazí z podvorí misie v Rusku. V roku 1919 bolo prerušené všetko misijné pôsobenie medzi Číňanmi. Všetky zvyšné materiálne a finančné zdroje boli použité na podporu ruských utečencov, ktorí začali prichádzať do Číny, najmä do veľkých miest ako Šanghaj či Harbin, alebo sa usádzali na západe v provincii Xinjiang (Dacyšen, 2010: 301).

Bolo prirodzené, že Ruská pravoslávna cirkev sa obávala vplyvu bolševického ateistického režimu na chod cirkvi. Preto vznikla so súhlasom patriarchu Tichona (Bellavin) (1865–1925) paralelná štruktúra Ruskej pravoslávnej cirkvi zvaná Ruská pravoslávna cirkev v zahraničí. Členmi tejto cirkvi sa stali aj vladyka Innokentij a jeho veriaci. Stalo sa tak 7. 11. 1920 a bola vytvorená nová eparchia – pekínsko-čínska. Jej hlavou sa stal práve Innokentij. V eparchii boli vytvorené dva vikariáty – v Šanghaji na čele s biskupom Simonom (1879–1933) a v Hankou na čele s biskupom Ionou (1888–1925). Vladyka sa snažil zo všetkých síl oponovať bolševickému režimu a stal sa veľkým odporcom patriarchálneho miestodržiteľa metropolitu Sergeja (Stragorodskij), ktorý vehementne podporoval a nabádal ostatných biskupov, aby prijali bolševickú autoritu. (Dacyšen, 2010: 304).

V tomto období sa objavil konflikt medzi novou sovietskou vládou a misiou ohľadom cirkevných pozemkov v Číne. Sovietska vláda požadovala od čínskej vlády zverenie cirkevných pozemkov do jej správy. Innokentijovi sa podarilo presvedčiť čínske úrady, že vlastníkom cirkevných pozemkov nemôže byť ateistická vláda (Rusak, 2009: 297).

Vo veľkých mestách ako bol Tianjin či Šanghaj sa sústreďovalo čoraz väčšie množstvo utečencov. Z toho dôvodu sa v spomínaných mestách stavali nové chrámy. Napríklad v samotnom Šanghaji sa v dvadsiatych rokoch nachádzalo spolu päť pravoslávnych chrámov. Roku 1922 sa rozhodla archijerejská synoda uľahčiť situáciu vytvorením dočasnej harbínskej eparchie. Nakoniec však rozhodnutie synody udelilo eparchii štatút plnohodnotnej, trvalej eparchie roku 1926. V jej správe sa nachádzalo dvadsaťosem farností. O tri roky neskôr mala harbínska eparchia štyridsať farností, jeden modlitebný dom, dva monastiere (ženský a mužský). V Harbine sa nachádzalo štrnásť farností a oba monastiere (Dacyšen, 2010: 315–316). Prudký rast harbínskej eparchie nemožno prisudzovať misionárskej činnosti. V Mandžusku sa pravoslávni kňazi prakticky vôbec nevenovali misijnej činnosti. Úlohou harbínskej eparchie bolo starať sa o novovzniknuté farnosti a ruských utečencov. Všetko úsilie a financie boli určené na tento cieľ. De facto bola teda harbínska eparchia ruská. V prípade harbínskej eparchie nemožno hovoriť o predchodcovi autonómnej Čínskej pravoslávnej cirkvi, ani ju nemožno označiť za nástupcu duchovnej misie v Pekingu. To, že jestvovala paralelne s pekínskou eparchiou jasne svedčí o jej odlišnom postavení a cieľoch. Často sa dokonca stavala

s odporom voči pekínskej eparchii a nárokovala si na všetky pravoslávne chrámy v Číne, kde prevládalo ruské obyvateľstvo (Dacyšen, 2011: 381–384).

Mnohým sa nepáčilo fungovanie pravoslávnej cirkvi v Číne. Vnútri miestnej cirkvi vypuklo viacero sporov a rozkolov. Jeden z nich sa týkal kanonického vymedzenia hraníc harbínskej a pekínskej eparchie. Spor nastal, keď pekínska eparchia otvorila chrám v Hailare a naopak, harbínska eparchia svoje podvorie v Šanghaji. Príkaz archijerejskej synody z 26. 11. 1926 nariadil biskupom oboch eparchií vyriešiť rozpor utvorením hraníc. Tento spor sa podarilo vyriešiť. Ďalší problém nastal v roku 1930, kedy čínsky protojerej Sergej Chang, syn prvého čínskeho kňaza Mitrofana, založil v Pekingu čínsky modlitebný dom, budúce centrum pročínskej frakcie, ktorá sa usilovala obrátiť smerovanie miestnej cirkvi k autonómii a budovaniu čínskeho národného charakteru v rámci misie, vnímajúc s nedôverou silnejúcu rusifikáciu cirkvi (Dacyšen, 2010: 319). Pozdnjaev však tvrdí, že po smrti vladyku Innokentija sa Chang pokúsil zmocniť vedenia misie z oveľa nečistejších pohnútok, a to z túžby získať majetok misie. Changovi sa nepáčilo smerovanie pravoslávnej misie v Číne. S veľkou nevôľou pozeral na prehnanú starostlivosť, ktorej sa dostávalo ruským prisťahovalcom na úkor misionárskej práce uprostred čínskeho ľudu. (Pozdnjaev, 1998: 22).

Ďalšia hrozba pre pravoslávie v Číne sa objavilo v podobe tzv. uniátstva, t.j. spojenia pravoslávnej cirkvi s katolíckou cirkvou. V dvadsiatych rokoch sa viacerí pravoslávni kňazi a veriaci nechali „zlákať“ silnejúcim ekumenizmom. Nový trend sa stal populárnym medzi rôznymi kresťanskými cirkvami v Číne, ktoré vstúpili do jednoty s katolíckou cirkvou. Tak vznikla *Ruská katolícka cirkev*. Títo uniáti resp. gréckokatolíci²⁴ prijali úniu v roku 1923, ich hlavným chrámom sa stal chrám sv. Vladimíra v Harbine a hlavným celebrantom sa stal protojerej Ioann Koronin. Sprvu prešlo do katolíckej cirkvi niekoľko tisíc veriacich, no nakoniec ich zostalo v cirkvi len 30. V roku 1928 založili v Harbine Byzantský katolícky apoštolský exarchát. V roku 1935 mal exarchát päť kňazov, jedného jerodiakona, štyroch mníchov, dvanásť mníšok z rádu uršulíniek, štrnásť mníšok z rádu františkánok a stopäťdesiat laikov. Za zmienku stojí, že exarchát neslúžil iba ruským konvertitom, ale všeobecne všetkým katolíkom východného obradu. Napríklad v Harbine existovala početná ukrajinská komunita, z ktorej viacerí pochádzali zo západných regiónov Ukrajiny, kde dodnes tvoria gréckokatolíci podstatnú časť populácie. K masovej konverzii však nedošlo. Väčšina ruských veriacich zostala verná pravoslávii. Katolíci v Harbine boli naďalej zväčša poľskí rímskokatolíci (Zugger, 2001: 461–464).

Takéto ťažkosti zažívala pekínska misia metropolitu Innokentija v porevolučných dvadsiatych rokoch, kedy prúdy ruských utečencov zmenili tvár pravoslávnej cirkvi v Číne a vladykove plány priviesť Číňanov k pravoslávii museli byť odsunuté na dobu neurčitú.

²⁴ Výraz *uniát* označuje kresťana východného obradu, ktorý je v jednote s hlavou katolíckej cirkvi, rímskym pápežom. Z historických dôvodov sa na našom území považuje toto označenie za hanlivé a katolícki veriaci s byzantskou obradovou príslušnosťou preferujú výraz *gréckokatolík*, pričom predpona *grécko-* označuje obradovú príslušnosť, nie národnosť či používanie gréčtiny ako liturgického jazyka. Pomenovanie *gréckokatolík* vytvorila Mária Terézia v 18. storočí na odlišenie „zjednotených“ kresťanov byzantského obradu od „nezjednotených“, teda *pravoslávnych*.

Vladyka Innokentij skončil 28. 6. 1931 a odovzdal svoje žezlo do rúk šanghajského biskupa Simona, ktorého nástupcom sa stal v roku 1933 archimandrita Viktor (Svjatin) (1893–1966). Sergej Chang neuznal Viktora za svojho nového biskupa a obrátil sa na Sovietsky zväz a zjednotil sa s tamojšou cirkvou. Nasledujúce roky charakterizuje zápolenie medzi dvoma frakciami vo vnútri cirkvi – pročínskou stranou, ktorá sa zjednotila s cirkvou v Sovietskom zväze a stranou odporcov sovietskeho režimu. Po dlhých rokoch boja nakoniec zvíťazila čínska strana. Pekinská eparchia bola prijatá do Ruskej pravoslávnej cirkvi v roku 1945 (Selivanovskij, 2013: 47). Protisovietske kňazstvo bolo z Číny vykázané a posvätná synoda Ruskej pravoslávnej cirkvi v Moskve udelila v novembri 1956 autonómiu Čínskej pravoslávnej cirkvi (Selivanovskij, 2013: 394). Autonómia však znamenala pre Cirkev len podriadenie čínskej moci. Autonómna cirkev upadla presne do tých problémov, ktorých sa obávala RPCZ a to podriadeniu sa ateistickému režimu.

Záver

Úlohou tohto článku nebolo podať podrobný popis dejín ruskej pravoslávnej duchovnej misie v Pekingu, skôr sa pokúsiť priblížiť situáciu a vytvoriť akýsi náhľad či prierez dejinami misie so zameraním primárne na obdobie začiatkom dvadsiateho storočia, kedy sa misia nachádzala pod duchovným vedením vladyku Innokentija. Tento náhľad rozobral príčiny náhleho rozmachu misie na počiatku dvadsiateho storočia a jej náhleho úpadku v období dvadsiatych rokov. Nakoniec možno povedať, že misia vzhľadom na svoje podmienky zažila obrovský úspech, no zároveň bol jej úpadok očakávanou a neodvratiteľnou udalosťou.

Rozmach misie bol spôsobený činnosťou biskupa Innokentija, ktorý sa chopil úlohy misionára a začal spolu s ostatným klérom pôsobiť medzi čínskym ľudom. Práve obdobie medzi Boxerským povstaním a Októbrovou revolúciou v Rusku možno považovať za zlatú éru misijného pôsobenia. Príchod veľkého množstva ruských utečencov a zastavenie financovania z Ruska spôsobil pomalé preorientovanie sa misie z činnosti medzi Číňanmi na činnosť medzi ruskými imigrantmi. Vnútorne rozbroje v rámci cirkvi medzi predstaviteľmi harbinskej a pekinskej eparchie a zároveň narastajúci nacionalistický element vnútri čínskej časti cirkvi prispel k pomalému rozkladu, ktorý sa definitívne zavŕšil udalosťami Kultúrnej revolúcie v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia.

Zoznam použitej literatúry

Pramene

- Adoratskij, N. (1887). Православная миссия в Китае за 200 лет ее существования. *Pravoslavnyj sobesednik*, 45, 317–351.
- Časovnikov, A. (1916). *Краткая история Русской православной миссии в Китае: составленная по случаю исполнившегося в 1913 году двухсотлетнего юбилея ее существования*. Peking: Типография успенского монастыря.
- Русская миссия. (1905). *Известия Братства православной церкви в Китае*, 2(12–13), 4–5.
- Списокъ православныхъ христіанъ, избіенныхъ въ Китаѣ въ 1900 году. (1904). *Известия Братства православной церкви в Китае*, 2(6–7), 3–11.

- Къ открытію Братства. Протоколъ № 1. (1904). *Известія Братства православной церкви в Китае*, 1(1), 8–10.
- Корреспонденція йеромонаха Палладія. (1904). *Известія Братства православной церкви в Китае*, 1(14), 12–13.
- Отчетъ о состояніи Пекинской Духовной Миссіи в прошедшемъ 1907 году. (1908). *Китайскій благовестник*, 5(9–10), 1–4.
- Изъ жизни миссіи. (1914). *Китайскій благовестник*, 11(9–10), 11–14.
- Отчетъ о состояніи Русской Духовной Миссіи за 1916 годъ. (1917). *Китайскій благовестник*, 14(1–2), 1–3.

Sekundárna literatúra

- Dacyšen, V. (2010). *История Российской Духовной Миссии в Китае*. Hong Kong: China Orthodox Press.
- Dacyšen, V. (2011). *Митрополит Пекинский Иннокентий (Фигуровский)*. Hong Kong: China Orthodox Press.
- Fairbank, J. K. (1998). *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Charbonnier, J.P. (2002). *Christians in China: A.D. 600 to 2000*. San Francisco: Ignatius Press.
- Korostovec, I. (1893). *Русская духовная миссия в Пекине*. Moskva: Russkij archiv.
- Pozdnyaev, D. (1998). *Orthodoxy in China 1900–1997*. Moskva: Izdatelstvo Svjato-Vladimirskogo Bratstva.
- Rusak, V. (2009). Православие в Китае в XX веке. In V. G. Babin & A. V. Ebel. (Eds.), *Макарьевские чтения: материалы восьмой международной конференции* (pp. 294–319). Gorno-Altajsk: Gorno-Altajskij gosudarstvennyj universitet.
- Selivanovskij, V. (2013). *Православие в Китае*. Blagoveščensk: OAO Jarmarka.
- Šak, Š. (2009). *Misijné štúdia I*. Gorlice: Diecezjalny ošrodek Kultury Prawosławnej ELPIS w Gorlicach.
- Chochlov, A. (2004). Духовная миссия в Пекине и начало Российского монголоведения. In R. Valeev (Ed.), *Монголовед О.М. Ковалевский: биография и наследие (1801–1878)* (pp. 17–38). Kazaň: Alma-lit.
- Westwell, I. (2009). *Úplně ilustrované dějiny: I. světová vojna*. Bratislava: Fortuna Libri.
- Widmer, E. (1976). *The Russian Ecclesiastical Mission in Peking During the Eighteenth Century*. Cambridge: Harvard University Press.
- Zugger, Ch. L. (2001). *The Forgotten: Catholics of the Soviet Empire from Lenin to Stalin*. Syracuse: Syracuse University Press.